Άννα Δ. Σιάτρα

Νέα ελληνικά

Νεοελληνική Γλώσσα & Λογοτεχνία

2η έκδοση

γ ΛΥΚΕΙΟΥ

* Θεωρία, οδηγίες & εφαρμογές γλώσσας και έκθεσης
* Θεωρία, οδηγίες & εφαρμογές λογοτεχνίας
* Θεωρία & εφαρμογές πολυτροπικών κειμένων
* 42 κριτήρια αξιολόγησης με απαντήσεις
* Λεξιλόγιο σε κάθε κριτήριο

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΗ

Το βιβλίο αφιερώνεται στην οικογένειά μου.

ISBN 978-960-456-571-9

2η έκδοση, 2021

© Copyright: Σεπτέμβριος 2021, Ά. Σιάτρα, Εκδόσεις Ζήτη

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία **Π. ΖΗΤΗ & ΣΙΑ Ι.Κ.Ε.**
Εκτύπωση 18ο χλμ Θεσσαλονίκης-Περαίας
Βιβλιοδεσία Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19
Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΖΗΤΗ
www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα
Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σύμφωνα με το **Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας για τη Γ΄ τάξη Γενικού Λυκείου**, η διδασκαλία του μαθήματος έχει ως βασικό στόχο να ενισχύσει τη **γλωσσική ετοιμότητα** των μαθητών. Αυτό θα τους βοηθήσει να ανταποκρίνονται σε κάθε περίπτωση **γραμματισμού,** εντός και εκτός σχολείου, τόσο σε επίπεδο κατανόησης όσο και σε επίπεδο παραγωγής λόγου. Η έννοια του γραμματισμού, που παραμένει βασικός σκοπός της γλωσσικής εκπαίδευσης, σχετίζεται με την ικανότητα του μαθητή να προσαρμόζεται σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας χρησιμοποιώντας τόσο τον γραπτό όσο και τον προφορικό λόγο (Βασιλική Μητσικοπούλου, 2001)* έχοντας αξιοποιήσει ποικιλία πηγών (κειμένων είτε γλωσσικών είτε όχι). Ο γλωσσικός γραμματισμός ενδυναμώνεται και αποκτά κατεύθυνση περισσότερο κοινωνιοκεντρική και επικοινωνιακή. Η **διαλογικότητα, η δημιουργικότητα** και **ο κριτικός στοχασμός** αποτελούν τις λέξεις-κλειδιά για διδασκαλία του μαθήματος, σύμφωνα πάντα με το ΠΣ, προκειμένου κάθε μαθητής να καλλιεργήσει τη δική του **εγγράμματη πορεία.**

Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας

Η γλωσσική διδασκαλία αποκτά νέο περιεχόμενο. Τα κείμενα πλέον δεν λειτουργούν αυτόνομα, αλλά αποκτούν νόημα μέσα σε ένα κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Έχοντας σαφή κοινωνικό προσανατολισμό κατηγοριοποιούνται σε διάφορα είδη, ανάλογα με τον σκοπό που εξυπηρετούν.

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας

Για το **μάθημα της Λογοτεχνίας** οι μαθητές/-τριες μέσω της ανάγνωσης των κειμένων επιδιώκεται να «συνομιλούν» με τα νοήματα και τις αξίες των κειμένων, να αποδέχονται την πολλαπλότητα των εκδοχών των κειμένων. Αυτό υλοποιείται μέσω της ανάγνωσης και του ερμηνευτικού διαλόγου. Ο όρος «ανάγνωση» τις τελευταίες δεκαετίες χρησιμοποιείται με τρόπο που εμπεριέχει την «ερμηνεία» από την πλευρά του αναγνώστη. Μιλώντας, δηλαδή, για ανάγνωση εννοούμε συχνά μια ερμηνευτική προσέγγιση. (Παρίσης Ιωάννης, Παρίσης Νικήτας, 2003: 11). Με άλλα λόγια, δίνεται βαρύτητα σε μια **κριτική ανάγνωση**, στον ενεργητικό ρόλο του αναγνώστη κατά την προσέγγιση ενός κειμένου.

Αύγουστος 2021,
Άννα Σιάτρα

* http://politropi.greek-language.gr/θεωρία-τ/

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΘΕΩΡΙΑ

ΘΕΜΑ Α 15

Αξιολόγηση της συνοπτικής απόδοσης 15
Στάδια δημιουργίας της περίληψης συνόλου του κειμένου 16
Στάδια δημιουργίας της περίληψης μέρους του κειμένου 17
Στάδια συνοπτικής απόδοσης απόψεων/αντιλήψεων/πρακτικών για ένα θέμα του κειμένου 18
Γενικοί κανόνες για τη σύνταξη οποιασδήποτε μορφής περίληψης 18
Τα απαγορευτικά μιας περίληψης 19

ΘΕΜΑ Β 26

Α. ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ 28
Β. ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ- ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ 30
Γ. ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ 31
Η περίσταση της επικοινωνίας 32
Δ. ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ – ΒΑΘΜΟΣ ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑΣ 33
Ε. ΒΑΣΙΚΕΣ ΙΔΕΕΣ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ 34
Τι είναι η επιχειρηματολογία 34
Πώς αναπτύσσεται η επιχειρηματολογία 34
Πώς οργανώνεται η επιχειρηματολογία 34
Η γλώσσα που χρησιμοποιείται σε παραγράφους με επιχειρήματα 34
Στ. Η ΠΕΙΘΩ 34
Στ1. Τρόποι πειθούς 34
Στ1.1. Επίκληση στη λογική 35
Στ1.2. Επίκληση στο συναίσθημα 42
Στ1.3. Επίκληση στο ήθος του πομπού 45
Στ1.4. Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου 46
Στ1.5. Επίκληση στην αυθεντία 46
Στ2. Μορφές πειθούς 47
Στ2.1. Η πειθώ στη διαφήμιση 47
Στ2.2. Η πειθώ στον πολιτικό λόγο 48

Στ2.3. Η πειθώ στον επιστημονικό λόγο 50
Ζ. ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 53
Ζ1. Δομικά στοιχεία της παραγράφου 53
Ζ2. Τρόποι ανάπτυξης της παραγράφου 54
Ανάπτυξη με παραδείγματα 54
Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση 55
Ανάπτυξη με αιτιολόγηση 56
Ανάπτυξη με ορισμό 57
Ανάπτυξη με διαίρεση 57
Ανάπτυξη με αίτιο και αποτελέσματα 58
Ανάπτυξη με αναλογία 59
Συνδυασμός μεθόδων 59
Ζ3. Βασικές αρχές οργάνωσης της παραγράφου 60
Ειδικότερα για τη συνοχή 61
Η. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ 63
Η1. Οι λειτουργίες της γλώσσας 63
Η2. Ενεργητική και παθητική σύνταξη 64
Η3. Η χρήση των προσώπων 65
Η4. Τα σημεία στίξης 67
Η5. Μακροπερίοδος-βραχυπερίοδος λόγος 68
Η6. Ρηματικές εγκλίσεις 69
Η7. Συνδέση προτάσεων 70
Η8. Ευθύς-πλάγιος λόγος 71
Η9. Η χρήση ερώτησης στον λόγο 72
Η10. Ο τίτλος σε κείμενο 72
Η11. Ο εσωτερικός μονόλογος 72
Θ. ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ 73
Θ1. Το δοκίμιο 73
1. Τα κύρια είδη δοκιμίου 73
2. Η πειθώ στο δοκίμιο 75
3. Η γλώσσα του δοκιμίου 75
Θ2. Το άρθρο – Η επιφυλλίδα 75
Σύγκριση των 2 κειμενικών τύπων 76
Θ3. Δίκαιος και άδικος λόγος 79
Ι. ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΙΟΥ 81
Κ. ΘΕΩΡΙΑ ΠΟΛΥΤΡΟΠΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ 82
Λ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ 88

ΘΕΜΑ Γ 109
Πώς αξιολογείται το ερμηνευτικό σχόλιο 109
Προσέγγιση λογοτεχνικού κειμένου 110
1. Πολλαπλή ανάγνωση: Πώς αυτή βοηθά τον μαθητή στην προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου 110
2. Ο ερμηνευτικός διάλογος στη διδακτική πράξη 112
3. Το ερμηνευτικό σχόλιο 114
4. Τα δίκτυα κειμένων 114
ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ 115
Πρόσωπα 115
Χώρος 117
Χρόνος 118
Κοινωνικό πλαίσιο δράσης 123
Θέματα, ιδέες και αξίες 124
Λογοτεχνικός χαρακτήρας 126
Σύμβολα 127
Φωνές-Σιωπές 128
Σκοποί κειμενικών ειδών 129
Αφηγηματική πλοκή, ποιητική πλοκή 130
Χαρακτηριστικά παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης 132
Αφηγηματικές τεχνικές 134
Α. Είδη αφηγητή 134
Β. Οπτική γωνία 137
Γ. Εστίαση 137
Αφηγηματικοί τρόποι 138
Ρηματικά πρόσωπα 142
Το ύφος 143
Εκφραστικά μέσα 146
Σχήματα λόγου 147
Ρεύματα και Σχολές 19ου και 20ου αιώνα 150
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΡΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΟΛΩΝ 159
Αξιολόγηση ιδεών, στάσεων και συμπεριφορών 163
Σύγκριση ιδεών, στάσεων, συμπεριφορών του κειμένου με σύγχρονες ιδέες, στάσεις και συμπεριφορές 165
Συγκείμενο 167
Μοτίβο 167
Γλωσσικές επιλογές 167

ΘΕΜΑ Δ 168

Τι ισχύει με τα κείμενα αναφοράς 168

Α. ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ 169

Δημόσια ομιλία 169

Επίσημη επιστολή 169

Άρθρο 170

Αποδεικτικό δοκίμιο 170

Ημερολόγιο 170

Β. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ 171

Τι ζητά η εκφώνηση ενός θέματος 171

Η παραγωγή λόγου 171

Τα βήματα που ακολουθώ 171

Γ. ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ: ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ 177

Πρόλογος 177

Κύριο μέρος 177

Επιχείρημα 177

Χρήσιμο υλικό ιδεών 178

Χρήσιμες πληροφορίες για το είδος των παραγράφων 180

Επίλογος 182

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1ο κριτήριο αξιολόγησης: Παιδεία: θεμελιώδεις αξίες 185

Κείμενο 1: Σ. Καλύβας, *Οι θεμελιώδεις αξίες της παιδείας* 185

Κείμενο 2: Χ. Μπελλές, *«Καλλιεργημένοι διδάσκοντες»* 187

Κείμενο 3: Ι.Κονδυλάκης, *Ο Πατούχας* 188

2ο κριτήριο αξιολόγησης: Ανεργία: brain drain – brain regain 192

Κείμενο 1: Γ. Κωνσταντινίδης, *Οι Έλληνες ξενιτεύονται. Ως πότε ακόμα;* 192

Κείμενο 2: Γ. Επτακοίλη, *Μας λείπετε, αλλά δεν…* 194

Κείμενο 3: Κ. Καρυωτάκης, *Δημόσιοι υπάλληλοι* 195

3ο κριτήριο αξιολόγησης:
Φυσικό περιβάλλον: κλιματικές αλλαγές – κλιματικοί μετανάστες 198

Κείμενο 1: Α. Καραγιάννης, *Κλιματικοί μετανάστες-πρόσφυγες:*
Μία νέα παγκόσμια κρίση προ των πυλών 198

Κείμενο 2: Ά. Γκίντενς, *Η γεωπολιτική των κλιματικών αλλαγών* 199

Κείμενο 3: C. McCarthy, *Ο δρόμος* 200

4ο κριτήριο αξιολόγησης:
Κοινωνική παθογένεια: Bullying, μια σύγχρονη επιδημία 203

Κείμενο 1: Σ. Βούλγαρη, *Bullying, μια σύγχρονη επιδημία* 203
Κείμενο 2: Β. Αναστόπουλος, *Bullying, αυτό το θεριό!* 204
Κείμενο 3: Β. Παπαθεοδώρου, *Οι άρχοντες των σκουπιδιών* 206

5ο κριτήριο αξιολόγησης: Ανθρώπινα δικαιώματα – κοινωνικός αποκλεισμός 210
Κείμενο 1: Β. Πανταζής, *Ανθρώπινα δικαιώματα, ιδιότητα του πολίτη και εκπαίδευση στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης* 210
Κείμενο 2: L. Arbour, *Ανθρώπινα δικαιώματα, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός* 211
Κείμενο 3: Μ. Κλιάφα, *Ο κόσμος βαριέται να διαβάζει θλιβερές ιστορίες* 213

6ο κριτήριο αξιολόγησης: Επιστήμη-Τεχνολογία και Ηθική 216
Κείμενο 1: Σ.Ι. Καργάκος, *Επιστήμη και τεχνολογία* 216
Κείμενο 2: Γ. Γραμματικάκης *Ένας αστρολάβος του Ουρανού και της Ζωής* .. 218
Κείμενο 3: Κ., *Το πέραμα* 219

7ο κριτήριο αξιολόγησης: Ειρήνη-Πόλεμος: Εκπαίδευση για την ειρήνη 222
Κείμενο 1: Γ. Τσιάκαλος, *Εκπαίδευση για την ειρήνη* 222
Κείμενο 2: ΑΠΕ-ΜΠΕ, Από 700 εκ. νέους εκλάπη βίαια η παιδική τους ηλικία . 223
Κείμενο 3: Στρ. Μυριβήλης, *Ο λόφος με τις παπαρούνες* 225

8ο κριτήριο αξιολόγησης: Πατριωτισμός-Εθνικισμός: καπηλεία των λέξεων . 229
Κείμενο 1: Χ. Γιανναράς, *Λέξεων δεινή καπηλεία* 229
Κείμενο 2: Ι. Μάνεσης, Ο διεθνιστικός εθνικισμός και η έξαρση του ρατσισμού . 230
Κείμενο 3: Γ. Σεφέρης, *Επί Ασπαλάθων* 231

9ο κριτήριο αξιολόγησης: Δημοκρατία-Προπαγάνδα 234
Κείμενο 1: Α. Πρίφτη, *Δημοκρατία και προπαγάνδα* 234
Κείμενο 2: Οδ. Ελύτης, *Εν λευκώ* 235
Κείμενο 3: Τ. Λειβαδίτης, *«Αν θέλεις να λέγεσαι άνθρωπος»* 237

10ο κριτήριο αξιολόγησης: Οικογένεια: βαθιά ρήγματα 241
Κείμενο 1: Ι.Ν. Ξηροτύρης, *Η οικογένεια* 241
Κείμενο 2: Τ. Καραϊσκάκη, *Βαθιά ρήγματα στην οικογένεια* 242
Κείμενο 3: Ν. Καζαντζάκης, «*Η Μητέρα μου*» (απόσπασμα) 243

11ο κριτήριο αξιολόγησης: Εγκληματικότητα: τηλε-σχέσεις και παραβατική συμπεριφορά 246
Κείμενο 1: Χ. Ζαραφωνίτου, *Το θερμοκήπιο της εγκληματικότητας* 246
Κείμενο 2: Γ. Χλούπης, *Εγκληματικότητα και «τηλε-σχέσεις»* 247
Κείμενο 3: Α. Καμύ, *Ο ξένος* (απόσπασμα) 249

12ο κριτήριο αξιολόγησης: Επιστήμη και ανθρωπισμός 254
Κείμενο 1: Γ. Σκαλκέας, *Επιστήμη και ανθρωπισμός* 254
Κείμενο 2: Ε.Π. Παπανούτσος, *Η τεχνική πρόοδος* 256

Κείμενο 3: Μ. Χατζιδάκις, *Το νησί των συναισθημάτων* 257
13ο κριτήριο αξιολόγησης: Μουσεία: το μέλλον του πολιτισμού 260
Κείμενο 1: Γ. Σηκκά, *Στη ΜΕΘ οι ναοί πολιτισμού* 260
Κείμενο 2: ICOM, *Το μέλλον των μουσείων: αναστοχασμός και επανεκκίνηση* ... 261
Κείμενο 3: Γ. Η. Παππάς, *Τα λυπημένα αγάλματα* 262
14ο κριτήριο αξιολόγησης: Ευρωπαϊκή Ένωση: ένας κήπος με διαφορετικά λουλούδια 265
Κείμενο 1: Α. Βιστωνίτης, *Η νέα ταυτότητα μιας γηραιάς ηπείρου* 265
Κείμενο 2: Κ. Τσάτσος, *Η Ευρώπη* 266
Κείμενο 3: Γ. Θεοτοκάς, *«Ελεύθερο πνεύμα»* 268
15ο κριτήριο αξιολόγησης: Χρόνος: η χαμένη τέχνη της χαλάρωσης 271
Κείμενο 1: Μ. Αθανασίου, *Η χαμένη τέχνη της χαλάρωσης* 271
Κείμενο 2: Μαρία Κατσουνάκη, *Εμείς και ο Χρόνος, μετά την πανδημία* 272
Κείμενο 3: Μ. Ντυράς, *Κάνοντας σινεμά* 274
16ο κριτήριο αξιολόγησης: Έφηβοι: μικροί παίκτες σε μεγάλα γήπεδα 277
Κείμενο 1: Τ. Καραϊσκάκη, *Μικροί παίκτες σε μεγάλα γήπεδα* 277
Κείμενο 2: Κ. Τζωρτζακάκη, *Τι σημαίνει εφηβεία σήμερα* 279
Κείμενο 3: Γ. Ιωάννου, *Εφήβων και μη* 281
17ο κριτήριο αξιολόγησης: Τρίτη ηλικία: το μέστωμα της ζωής 284
Κείμενο 1: Ε. Σουρτζή, *Η εύθραυστη τρίτη ηλικία* 284
Κείμενο 2: Ε.Π. Παπανούτσος, *Τα γηρατειά* 285
Κείμενο 3: Κ. Καβάφης, *«Ένας γέρος»* 286
18ο κριτήριο αξιολόγησης: Καταναλωτισμός: μια εποχή για ψώνια; 289
Κείμενο 1: Κατανάλωση ή δημοκρατία; 289
Κείμενο 2: Y. N. Harari, *Μια εποχή για ψώνια* 291
Κείμενο 3: Ο θαυμαστός καινούριος κόσμος (απόσπασμα) 292
19ο κριτήριο αξιολόγησης: Ρατσισμός - Μειονότητες: η Ευρώπη απέναντι στην πρόκληση της μετανάστευσης 295
Κείμενο 1: Θ. Γεωργιάδης, *«Ρατσισμός»* 295
Κείμενο 2: Δ. Π. Σωτηρόπουλος, *Η Ευρώπη απέναντι στην πρόκληση της μετανάστευσης* 297
Κείμενο 3: Δ. Χατζής, *Το διπλό βιβλίο* (απόσπασμα) 298
20ό κριτήριο αξιολόγησης: Πολιτιστικός τουρισμός: επαναφορά στο παιχνίδι 301
Κείμενο 1: Α. Κ. Χατζηπέτρου, *Πολιτιστικός τουρισμός: Χαμένη ευκαιρία ή νέα ευκαιρία;* 301
Κείμενο 2: UNESCO, *Επαναφορά του πολιτιστικού τουρισμού στο παιχνίδι* ... 302
Κείμενο 3: Ν.-Α. Ασλάνογλου, *Η εξοχική Λευκάδα* 303

21ο κριτήριο αξιολόγησης: Διαδίκτυο: έφηβοι «παγιδευμένοι» 306
Κείμενο 1: Ι. Ελαφρός, *Έφηβοι «παγιδευμένοι» στο Διαδίκτυο* 306
Κείμενο 2: Ο. Ιωάννου, *Παιδιά και υπολογιστές* 308
Κείμενο 3: Μ. Βαφόπουλος, *«Πώς θα ζήσω με το διαδίκτυο;»* 309
22ο κριτήριο αξιολόγησης: Διαδίκτυο: στα «δίκτυα» της ψηφιακής κατάθλιψης 312
Κείμενο 1: Μ. Ανδριωτάκης, *Οι έφηβοι παγιδευμένοι στα δίκτυα της ψηφιακής κατάθλιψης* 312
Κείμενο 2: Πολυτροπικό 313
Κείμενο 3: Β. Παπαθεοδώρου, *Οι άρχοντες των σκουπιδιών* 314
23ο κριτήριο αξιολόγησης: Γλώσσα 316
Κείμενο 1: Γ. Μπαμπινιώτης, *Μάθε παιδί μου, Ελληνικά…* 316
Κείμενο 2: Γ. Σταματόπουλος, *Οι έφηβοι, τα κείμενα και εμείς* 318
Κείμενο 3: Ν. Βρεττάκος, *Ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα* 319
24ο κριτήριο αξιολόγησης: Αλλοτρίωση-Μαζοποίηση-Κομφορμισμός 322
Κείμενο 1: Ρ. Ντομπέλλι, *«Η τέχνη της καθαρής σκέψης»* 322
Κείμενο 2: Ι.Ν. Μαρκόπουλος, *Ατομικισμός, μαζοποίηση και μοναξιά* 324
Κείμενο 3: Μ. Καραγάτσης, *Η μεγάλη Χίμαιρα* (απόσπασμα) 325
25ο κριτήριο αξιολόγησης: Πρόσωπο-Προσωπείο 328
Κείμενο 1: Ε.Π. Παπανούτσος, *Η σκλαβιά του ψεύδους* 328
Κείμενο 2: Πολυτροπικό 330
Κείμενο 3: Κ.Π. Καβάφης, *Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς 628-655 μ.Χ.* 330
26ο κριτήριο αξιολόγησης: Ελευθερία: τα πολλά έψιλον της ελευθερίας 333
Κείμενο 1: Τ. Τοντορόφ, *Τι σημαίνει ελευθερία;* 333
Κείμενο 2: Lifo, *Τα πολλά έψιλον της ελευθερίας* 335
Κείμενο 3: P. Elyard, *Ελευθερία* (απόσπασμα) 336
27ο κριτήριο αξιολόγησης: Αυτοκριτική: Ο δύσκολος δρόμος προς την αυτογνωσία 340
Κείμενο 1: Ευ. Καναβιτσάς, *Ο δύσκολος δρόμος προς την αυτογνωσία* 340
Κείμενο 2: Γ. Μαυρωτάς, *Αυτοκριτική: άγνωστο σπορ στην Ελλάδα* 341
Κείμενο 3: Φ. Πεσσόα, *Το βιβλίο της ανησυχίας* (απόσπασμα) 342
28ο κριτήριο αξιολόγησης: Τέχνη: η τεχνολογία αλλάζει την τέχνη; 346
Κείμενο 1: Πώς η τεχνολογία αλλάζει την τέχνη 346
Κείμενο 2: Οδυσσέας Ελύτης, *Ένα γράμμα για τη σύγχρονη τέχνη* 347
Κείμενο 3: Κ.Π. Καβάφης, *Εκόμισα εις την τέχνη* 349
29ο κριτήριο αξιολόγησης: Γκράφιτι: ένας αντιφατικός κόσμος 352
Κείμενο 1: Μ. Αγάθου, *Ο αντιφατικός (υπό) κόσμος του graffiti* 352

Κείμενο 2: elculture.gr, *«Το κορίτσι με το μπαλόνι» αναδείχθηκε το έργο τέχνης που προτιμούν περισσότερο οι Βρετανοί* ... 353
Κείμενο 3: Π. Πικάσο, *Γκράφιτι* ... 354
30ό κριτήριο αξιολόγησης: ΜΜΕ: τηλεθέαση της αναξιοπρέπειας ... 356
Κείμενο 1: Παντελής Μπουκάλας, *Η τηλεθέαση της αναξιοπρέπειας* ... 356
Κείμενο 2: Μπ. Μπρεχτ, *«Δυσκολίες για να γράψει κανείς την αλήθεια»* ... 357
Κείμενο 3: Κ. Καβάφης, *«Τείχη»* ... 358
31ο κριτήριο αξιολόγησης: Παραπληροφόρηση και θεωρίες συνομωσίας ... 361
Κείμενο 1: J. Agley, *Covid-19: Παραπληροφόρηση και θεωρίες συνομωσίας* ... 361
Κείμενο 2: ΑΔ. Δακρότσης, *Θεωρίες Συνωμοσίας: Από τη Γραφικότητα στην Κοινωνική Παθογένεια* ... 362
Κείμενο 3: Γ. Βιζυηνός, *Πρωτομαγιά* (απόσπασμα) ... 363
32ο κριτήριο αξιολόγησης: Παγκοσμιοποίηση χωρίς αποκλεισμούς ... 366
Κείμενο 1: Α. Γκουτιέρες, *Για μια παγκοσμιοποίηση χωρίς αποκλεισμούς* ... 366
Κείμενο 2: Ν. Μουζέλης, *Αξίες και παγκοσμιοποίηση* ... 367
Κείμενο 3: Ν. Καζαντζάκης, *Ταξιδεύοντας Β', Ιαπωνία – Κίνα* (απόσπασμα) ... 369
33ο κριτήριο αξιολόγησης: Βιβλίο: η ανάγνωση προσφέρει μακροζωία ... 372
Κείμενο 1: Μ. Αθανασίου, *Αγάπα, παιδί μου, το βιβλίο* ... 372
Κείμενο 2: Μ. Βασιλειάδου, *Η συστηματική ανάγνωση βιβλίων προσφέρει μακροζωία* ... 373
Κείμενο 3: Α. Χριστόπουλος, *Βαρελοθήκη* ... 374
34ο κριτήριο αξιολόγησης: Ναρκισσισμός: ο νάρκισσος που ζητά το ψηφιακό του ταίρι ... 377
Κείμενο 1: L. Spinney, *Η Γενιά του Εγώ* ... 377
Κείμενο 2: Ο νάρκισσος αναζητεί το ψηφιακό του ταίρι ... 378
Κείμενο 3: Σ. Πλαθ, *Καθρέφτης* ... 379
35ο κριτήριο αξιολόγησης: Περιβάλλον: ανακύκλωση – 4η Βιομηχανική Επανάσταση ... 382
Κείμενο 1: Μ. Βαφείας, *Οι υλικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης* ... 382
Κείμενο 2: Πολυτροπικό ... 384
Κείμενο 3: Γ. Σεφέρης, *Μποτίλια στο πέλαγος* ... 384
36ο κριτήριο αξιολόγησης: Έρωτας – Αγάπη: συναισθήματα έξω από τον έλεγχό μας ... 387
Κείμενο 1: W. Allen, *«Η αγάπη είναι έξω από τον έλεγχό μας»* ... 387
Κείμενο 2: Γ. Γιαννούσης, *Ο έρωτας είναι προπάντων επαλήθευση της μοναξιάς μας* ... 388
Κείμενο 3: Κ. Δημουλά, *Ό Πληθυντικός Άριθμός* ... 389

37ο κριτήριο αξιολόγησης:
Ρομπότ – Τεχνητή νοημοσύνη: το μέλλον της ανθρωπότητας 392
Κείμενο 1: Δ. Μαλλάς, *Μια εισαγωγή στην τεχνητή νοημοσύνη* 392
Κείμενο 2: Η. Κούκουτσας, *Η Τεχνητή Νοημοσύνη και το μέλλον της ανθρωπότητας* 393
Κείμενο 3: Κ. Ισιγκούρο, *Η Κλάρα και ο Ήλιος* (απόσπασμα) 395

38ο κριτήριο αξιολόγησης:
Συναισθήματα – Ευτυχία: βιομηχανία θετικών συναισθημάτων 399
Κείμενο 1: Lifo, *Οι Δανοί έβαλαν την ευτυχία σε μουσείο* 399
Κείμενο 2: Lifo, *Η Ευτυχιοκρατία: Η κολλώδης βιομηχανία των «θετικών συναισθημάτων* 400
Κείμενο 3: Α. Χιόνης, *Η πολιτεία λαβύρινθος* 401

39ο κριτήριο αξιολόγησης:
Συναισθήματα – Μοναξιά: τη μοναξιά μας να την αγαπάμε 405
Κείμενο 1: Το τίμημα που πληρώνουμε για τον φόβο της μοναξιάς 405
Κείμενο 2: Τη μοναξιά σου να την αγαπάς 406
Κείμενο 3: Α. Χιόνης, *Χέρια* 407

40ο κριτήριο αξιολόγησης:
Συναισθήματα – Φόβος: κατακλύζει τις κοινωνίες μας 410
Κείμενο 1: Πώς μπορούμε να κάνουμε σύμμαχο τον φόβο και να ζήσουμε μια ζωή με πληρότητα; 410
Κείμενο 2: «Με τον φόβο υποδουλώνεται ο άνθρωπος» 411
Κείμενο 3: Κ.Αγγελάκη-Ρουκ, *Φόβος, το νέο πάθος* 413

41ο κριτήριο αξιολόγησης:
Σιωπηλός υποσιτισμός: η αναγνώριση του παραδόξου 416
Κείμενο 1: Γ. Ν. Λάντις, *«Σιωπηλός Υποσιτισμός» και Παχυσαρκία: Αναγνώριση του Παραδόξου* 416
Κείμενο 2: Πολυτροπικό 418
Κείμενο 3: Γ. Ιωάννου, *Το γάλα* 418

42ο κριτήριο αξιολόγησης: Φθορά – Αθανασία:
Θα γεννήσει η τεχνολογία τον πρώτο αθάνατο άνθρωπο; 422
Κείμενο 1: Γ. Γορανίτης, *Θα γεννήσει η τεχνολογία τον πρώτο αθάνατο άνθρωπο;* 422
Κείμενο 2: Ε.Π. Παπανούτσος, *[Πρακτική Φιλοσοφία]* 424
Κείμενο 3: Κ.Π. Καβάφης, *Μελαγχολία τοῦ Ἰάσωνος Κλεάνδρου· ποιητοῦ ἐν Κομμαγηνῇ· 595 μ.Χ.* 425

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ & ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ... 427
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 491

Θεωρία

ΘΕΜΑ Α

Στο **θέμα Α** ζητείται από τους μαθητές/μαθήτριες:

1. να αποδώσουν συνοπτικά μέρος του κειμένου,
2. να αποδώσουν συνοπτικά απόψεις που διατυπώνονται στο κείμενο για ένα θέμα.

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών ενδεικτικές εκφωνήσεις για το **θέμα Α** μπορεί να είναι οι ακόλουθες:

- Να παρουσιάσετε συνοπτικά (≃ 60 λέξεις) το περιεχόμενο των τριών πρώτων παραγράφων του χ κειμένου.
- Να παρουσιάσετε συνοπτικά τις απόψεις του συγγραφέα του κειμένου χ σχετικά με το χ θέμα…
- Να παρουσιάσετε συνοπτικά αντιλήψεις, πρακτικές κ.ά. για το θέμα χ που εκθέτει ο συγγραφέας στο κείμενό του.

Αξιολόγηση της συνοπτικής απόδοσης:

Η περίληψη βαθμολογείται σε τρία επίπεδα:

- Περιεχόμενο
- Οργάνωση
- Γλώσσα

Περιεχόμενο (μονάδες 7)	**Οργάνωση (μονάδες 5)**	**Γλώσσα (μονάδες 3)**
Εξετάζεται αν παρουσιάζονται οι κύριες έννοιες και οι απαραίτητες συμπληρωματικές πληροφορίες και κατά πόσο μεταφέρεται σωστά η άποψη του συγγραφέα.	Ελέγχεται κατά πόσο έχουν αξιοποιηθεί οι κατάλληλες τεχνικές πύκνωσης καθώς και αν υπάρχει συνοχή και συνεκτικότητα στο νέο κείμενο που δημιουργείται.	Αξιολογείται η κατάλληλη χρήση γλωσσικών συμβάσεων καθώς και γραμματικοσυντακτικών στοιχείων.

► Στάδια δημιουργίας της περίληψης συνόλου του κειμένου

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών περίληψη του συνόλου του κειμένου δεν ζητείται από τους μαθητές/τριες. Ωστόσο, παρατίθενται τα στάδια και οι γενικοί κανόνες, ώστε να υπάρχει μια συνολική εικόνα για τη συγκεκριμένη εργασία.

1ο στάδιο: επεξεργασία του κειμένου

► Προσεκτική ανάγνωση του κειμένου, κατά την οποία διακρίνει ο μαθητής πρόλογο, κύριο μέρος και επίλογο. Σκοπός η επισήμανση του θεματικού κέντρου.

Το θεματικό κέντρο του κειμένου μπορεί να βρίσκεται:

1. στον τίτλο του κειμένου,
2. στον πρόλογο,
3. στον επίλογο,
4. διάσπαρτο σε όλη την έκταση του κειμένου.

► Κατανόηση του τρόπου οργάνωσης του κειμένου και των νοηματικών σχέσεων που διαπλέκονται μεταξύ των ιδεών του κειμένου (η συνοχή του κειμένου θα βοηθήσει και στη συνοχή της περίληψης).

► Εντοπισμός του θέματος κάθε παραγράφου καθώς και των σημαντικότερων λεπτομερειών της παραγράφου και δημιουργία πλαγιότιτλων για κάθε παράγραφο.

Το θέμα εντοπίζεται:

1. στη θεματική περίοδο,
2. στην κατακλείδα,
3. είναι δυνατόν να το συνάγουμε από τις λεπτομέρειες.

► Ο πλαγιότιτλος είναι καλό να είναι διευρυμένος, διότι πρόκειται να αποτελέσει περίοδο λόγου στη μελλοντική μου περίληψη.

2ο στάδιο: σύνθεση της περίληψης

► Ως προς το περιεχόμενο:

- διατύπωση του θεματικού κέντρου του κειμένου στην πρώτη περίοδο της περίληψης,
- διατύπωση των κύριων ιδεών του κειμένου και όσων από τις δευτερεύουσες είναι απαραίτητες,
- παράλειψη των ανούσιων στοιχείων του κειμένου,
- αποφυγή προσωπικών χαρακτηρισμών για το κείμενο.

ΘΕΜΑ Β

Το **θέμα Β** αφορά διαδικασίες κατανόησης του νοήματος, της οργάνωσης και της μορφής των κειμένων.

Αποσαφηνίζονται τα ακόλουθα:

1. Δεν δίνονται ερωτήματα μεταγλωσσικών όρων ή ερωτήματα που στηρίζονται απλώς στην αναπαραγωγή τέτοιων όρων (π.χ. τρόπος ανάπτυξης παραγράφου, τρόπος πειθούς κ.ά.). Οι όροι αυτοί, ωστόσο, διδάσκονται.
2. Οι όροι αυτοί διδάσκονται και μπορούν να ζητηθούν από τους μαθητές σε ερωτήσεις συσχετισμού με:
   - το θέμα του κειμένου,
   - την πρόθεση του πομπού,
   - το είδος του κειμένου,
   - το ύφος του κειμένου,
   - το επικοινωνιακό αποτέλεσμα κ.ά.

Το **θέμα Β** αξιολογείται συνολικά με 40 μονάδες.

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών ενδεικτικές εκφωνήσεις για το θέμα β μπορεί να είναι οι ακόλουθες:

1. Στη 2η παράγραφο ο συγγραφέας θέλει να (εξηγήσει, να πείσει, να καταγγείλει). Επιλέξτε μία από τις παραπάνω επιλογές και τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορές σε κειμενικούς δείκτες.
2. Αν ο σκοπός του συγγραφέα είναι να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη/τριά του για το πρόβλημα, με ποιους τρόπους (γλωσσικές/σημειωτικές επιλογές, εκφραστικά μέσα κ.ά.) φαίνεται ότι επιχειρεί να επιτύχει τον σκοπό του;
3. Να ξαναγράψεις το συγκεκριμένο απόσπασμα του κειμένου, αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις / φράσεις με άλλες, που να καθιστούν το ύφος περισσότερο οικείο.

4. Ο συγγραφέας ισχυρίζεται στη 2η παράγραφο … Με ποιον /-ους τρόπο/ους προσπαθεί να σε πείσει; β) Θεωρείς ότι τελικά καταφέρνει να σε πείσει; Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου αξιολογώντας την πειστικότητα του τρόπου ή των τρόπων που χρησιμοποιεί.
5. Να παρουσιάσεις τον τρόπο με τον οποίο οργανώνει η συγγραφέας το επιχείρημά της στην 1η παράγραφο; (π.χ. Ισχυρίζεται … και στηρίζει τον ισχυρισμό της με τη χρήση ενός παραδείγματος / και στη συνέχεια αιτιολογεί τον ισχυρισμό της…)
6. Στο παρακάτω απόσπασμα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας το α΄ ενικό πρόσωπο. Να μετασχηματίσετε το κείμενο χρησιμοποιώντας το γ΄ ενικό πρόσωπο. Τι αλλάζει ως προς το ύφος;
7. Τι πετυχαίνει η αρθρογράφος με τη χρήση του ερωτήματος στην 3η παράγραφο ως προς την οργάνωση του κειμένου και ως προς την αντίδραση του αναγνώστη;
8. Ο ομιλητής εμφανίζεται πολύ βέβαιος για τις απόψεις του. Με ποιες γλωσσικές επιλογές, λέξεις ή φράσεις δείχνει τη βεβαιότητά του; Συμμερίζεστε τη βεβαιότητά του; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
9. Τι εννοεί με τη φράση «…» η συγγραφέας; Να αναπτύξετε τη σκέψη της σε 40-50 λέξεις.
10. Το κείμενο χαρακτηρίζεται για τη μεταφορική χρήση του λόγου και το προσωπικό ύφος όπως ταιριάζει σ' ένα στοχαστικό δοκίμιο. Να μετατρέψετε το συγκεκριμένο απόσπασμα αξιοποιώντας την κυριολεκτική χρήση του λόγου, κάνοντας το ύφος πιο επίσημο. Υποθέστε ότι το κείμενο σας αποτελεί μέρος μιας εισήγησης σε μια ημερίδα του σχολείου.
11. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η συγγραφέας πιθανολογεί για την εξέλιξη της τεχνολογίας. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, έκανε αυτή την επιλογή;
12. Στην 4η παράγραφο ο συγγραφέας διατυπώνει ένα ακόμη επιχείρημα για την υποστήριξη της θέσης του. Πόσο πειστικό είναι το επιχείρημά του; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
13. Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στη συγκεκριμένη παράγραφο του κειμένου; Πώς ο τρόπος με τον οποίο επέλεξε να την αναπτύξει υπηρετεί την πρόθεση αυτή;
14. Να δείξετε τη νοηματική σχέση που έχει ο τίτλος με το υπόλοιπο κείμενο.

► Α. ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Με ποιους περιγράφει;	Ρήματα σε χρόνο Ενεστώτα, ρήματα συνδετικά για να επιτευχθεί η ταξινόμηση χαρακτηριστικών, χρήση επιθέτων τα οποία αποδίδουν ακρίβεια, χρήση διαρθρωτικών λέξεων.
Με ποιους εξηγεί;	Χρήση αφηρημένων ουσιαστικών, ρήματα δράσης και σκέψης, διαρθρωτικές λέξεις που δηλώνουν χρόνο και αιτία, φράσεις πιθανολόγησης (μπορεί ίσως, ενδέχεται κ.ά.).
Με ποιους πείθει;	Χρήση κυριολεκτικού λόγου, σαφήνεια στην έκφραση, ονοματοποίηση (Στο πλαίσιο της οργάνωσης ενός μηνύματος επιτελούνται ορισμένες συντακτικές λειτουργίες π.χ. υποκείμενο, αντικείμενο κ.λπ. Όταν ο ομιλητής αντί ονόματος ή αντωνυμίας χρησιμοποιεί άλλο στοιχείο της γλώσσας, προκειμένου να εμπλουτιστούν οι επικοινωνιακές δυνατότητες, αυτό καλείται ονοματοποίηση.), παθητική σύνταξη, ποικιλία διαρθρωτικών λέξεων, ρητορικές ερωτήσεις, δηλωτικές προτάσεις, πλούσια στίξη, τον βαθμό βεβαιότητας του ομιλητή.
Με ποιους καταγγέλλει;	Χρήση α΄ ενικού προσώπου, χρήση καταγγελτικού ύφους, φορτισμένες συγκινησιακά λέξεις- φράσεις (π.χ. είναι απαράδεκτο), υποτακτική σύνδεση κ.ά.

Εφαρμογή

Στην 4η παράγραφο ο συγγραφέας θέλει να (εξηγήσει, να πείσει, να καταγγείλει). Επιλέξτε μία από τις παραπάνω επιλογές και τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορές σε κειμενικούς δείκτες.

[…] Το lockdown εξαιτίας της COVID-19 διέκοψε τις δραστηριότητες των μουσείων, προκάλεσε τεράστια απώλεια εσόδων από τα εισιτήρια, τα πωλητήρια και τα καφέ, σκορπίζοντας ανασφάλεια στην κοινότητά τους. Παράλληλα, έδειξε ότι πρέπει να επιταχύνουν τη μετάβασή τους στην ψηφιακή εποχή. Η αλήθεια είναι ότι και την πε-

ρίοδο της καραντίνας στήριξαν το κοινό (και της Ελλάδας) που έμεινε σπίτι, αύξησαν τις υπηρεσίες τους και μας έκαναν να περιηγηθούμε εικονικά (VR) εκθέσεις κυρίως μεγάλων μουσείων του εξωτερικού, να ψάξουμε προσεκτικά τα φτωχικά στην πλειονότητά τους σάιτ των δικών μας μουσείων.

Στο δεύτερο πια κύμα της πανδημίας που διανύουμε, τα μουσεία είναι πάλι κλειστά και κάποια εκπέμπουν SOS γιατί διακυβεύεται το μέλλον τους. Άραγε μπορούν να επιστρέψουν στην κανονικότητα;

«Ζούμε μια νέα πραγματικότητα για την οποία θα συζητήσουμε όταν καταλαγιάσει η πανδημία. Τότε θα μετρήσουμε τις απώλειες», λέει στην «Κ» η επίτιμη διευθύντρια του υπουργείου Πολιτισμού και πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM), Τέτη Χατζηνικολάου. Λέει ακόμη ότι οι σοβαρές συνέπειες της πανδημίας μάς υποχρεώνουν να σκεφθούμε διαφορετικά τη λειτουργία των μουσείων στο άμεσο, αλλά και στο απώτερο μέλλον. «Είναι κοινή διαπίστωση ότι το μουσείο του αύριο δεν θα είναι το ίδιο με εκείνο του χθες. Η ψηφιακή στροφή είναι γεγονός, εντούτοις η ισορροπία μεταξύ πραγματικού και ψηφιακού είναι το ζητούμενο και εμείς τώρα πρέπει να αναζητήσουμε το κατάλληλο μείγμα μεταξύ άυλου και υλικού κόσμου».

[…] Στοιχεία έρευνας του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) που πραγματοποιήθηκε από τις 7/4 έως τις 7/5 2020 σε 107 χώρες σε πέντε ηπείρους, με 1.600 απαντήσεις, για το πώς επηρέασε η πανδημία τον πολιτιστικό τομέα, είναι απαισιόδοξα. Στο lockdown η πλειονότητα του προσωπικού στο 84% των μουσείων εργάστηκε εκ περιτροπής. Σχεδόν όλα τα μουσεία μείωσαν τις δράσεις, ενώ αυξήθηκε η ψηφιακή τους δραστηριότητα. Οι ερωτηθέντες απάντησαν ότι σχεδόν το ένα τρίτο θα συρρικνωθεί και περισσότερα από ένα στα δέκα μουσεία μπορεί να υποχρεωθεί να κλείσει μόνιμα.

Απόσπασμα άρθρου, εφ. *Καθημερινή*, Γιώτα Σηκκά, 07-12-20

Απάντηση

Η συγγραφέας στην 4η παράγραφο του κειμένου επιδιώκει να πείσει τον αναγνώστη σχετικά με ένα ζήτημα που προέκυψε με την πανδημία, αυτό της διακοπής των δραστηριοτήτων των μουσείων. Ο λόγος που χρησιμοποιείται είναι κυριολεκτικός και υπάρχει απόλυτη σαφήνεια στην έκφραση. Για να πείσει για την ορθότητα των απόψεων της επικαλείται τη λογική του δέκτη. Χρησιμοποιούνται δεδομένα, όπως αποτελέσματα ερευνών (Στοιχεία έρευνας… εκ περιτροπής) για να προσδώσει πειστικότητα στον λόγο.

► Β. ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ – ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

Οι γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα σχετίζονται με:

Γλωσσικές επιλογές	Επεξήγηση
Γλωσσική ποικιλία	Ιδιοτυπία στη γλώσσα του συγγραφέα Διάλεκτος ή ιδίωμα του συγγραφέα Γεωγραφικές, κοινωνικές, γλωσσικές ποικιλίες Οπτικές της γλώσσας
Λεξιλόγιο	Καθημερινό-απλό (εξυπηρετεί τη βασική επικοινωνία) Εξειδικευμένο-τεχνικό (υψηλό επίπεδο γλώσσας) Ειδικό-επιστημονικό Λαϊκό (λέξεις από την καθημερινότητα) κ.ά.
Επιλογή γραμματικών χρόνων	Δηλώνουν διαφορετικά χρονικά επίπεδα
Επιλογή συγκεκριμένων εγκλίσεων	Επιθυμία, ευχή, παράκληση, ανάγκη δυνατότητα, πιθανότητα, βεβαιότητα
Επιλογή ρηματικών προσώπων	Τι επιδιώκει ο συγγραφέας/ομιλητής με τη χρήση τους
Σημεία στίξης	Για ποιον λόγο υιοθετείται ένα συγκεκριμένο σημείο στίξης σε συγκεκριμένο χωρίο του κειμένου.
Σχήματα λόγου	Μεταφορές, παρομοιώσεις, ειρωνεία, επαναλήψεις, αναλογία κ.ά.
Σύνδεση προτάσεων	Παρατακτική σύνδεση Υποτακτική σύνδεση Ασύνδετο σχήμα
Σημασία των λέξεων / χρήση του λόγου / λειτουργία γλώσσας	Κυριολεξία Μεταφορά
Ονοματοποίηση	Στο πλαίσιο της οργάνωσης ενός μηνύματος επιτελούνται ορισμένες συντακτικές λειτουργίες π.χ. υποκείμενο, αντικείμενο κ.λπ. Όταν ο ομιλητής αντί ονόματος ή αντωνυμίας χρησιμοποιεί άλλο στοιχείο της γλώσσας, προκειμένου να εμπλουτιστούν οι επικοινωνιακές δυνατότητες, αυτό καλείται ονοματοποίηση.
Είδος σύνταξης	Ενεργητική Παθητική
Είδη λόγου	Ευθύς λόγος Πλάγιος λόγος

Ερωτήσεις σχετικές με τις εικόνες:

1) *Ποιο είναι το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει ο σκιτσογράφος;*
2) *Ποιο μήνυμα μεταφέρει η εικόνα;*
3) *Ποια είναι η πρόθεση του εικονογράφου/σκιτσογράφου;*
4) *Ποιο είναι το θέμα που θίγεται στην εικόνα;*
5) *Ποιες σκέψεις σας δημιουργούνται κοιτάζοντας την εικόνα / το σκίτσο / την γελοιογραφία;*
6) *Ποιο είναι το θέμα που θίγεται, κατά τη γνώμη σας, μέσω της εικόνας;*
7) *Να αποδώσετε έναν τίτλο στην εικόνα.*

Εφαρμογή

Ποιο είναι το βασικό θέμα που θίγεται στο παρακάτω σκίτσο; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σε ένα κείμενο 50-60 λέξεων.

Ο νεαρός καλλιτέχνης Anton Gudim από τη Μόσχα, έχει ταλέντο στο να σκιτσογραφεί τον κόσμο που βλέπει γύρω του. Μέσα από τα σκίτσα του, μας υπενθυμίζει την εμμονή που έχουμε με τα smartphones, όλα τα προβλήματα που προκαλεί η ζωή με τη μοντέρνα τεχνολογία, καθώς και τα περίεργα φαινόμενα της κοινωνίας. Φυσικά, ο Anton δεν παραλείπει να δίνει στα έργα του και μία μικρή δόση ειρωνείας.

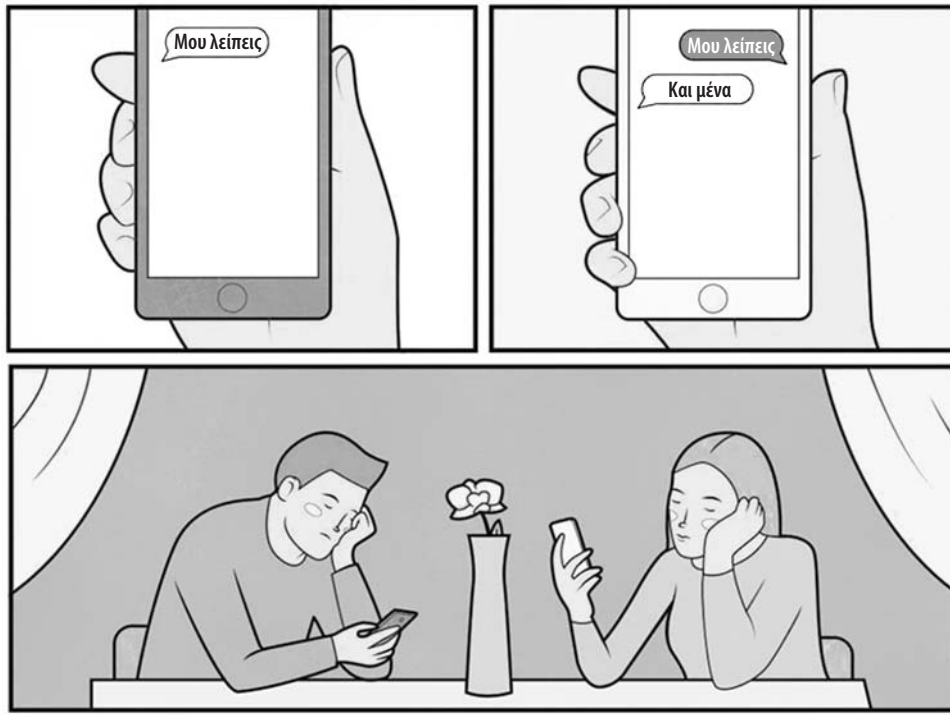

Στο σκίτσο παρουσιάζεται η επικοινωνία δύο «ερωτευμένων» ανθρώπων μέσω των κινητών τους σε δύο πλάνα. Στο πρώτο πλάνο η χρήση της τεχνολογίας τους βοηθά να εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους και να αποκαλύπτουν μέσω μιας συσκευής πόσο λείπει ο ένας στον άλλον... Ωστόσο, στο δεύτερο πλάνο, όταν συναντιούνται από κοντά, φαίνεται πως δεν έχουν κάτι ουσιαστικό να πουν. Τα συναισθήματα που εξωτερίκευαν μέσω μιας οθόνης κινητού, φαίνεται να γκρεμίζονται. Στέκονται αμήχανοι κοιτώντας απορημένοι ο ένας τον άλλον. Το βασικό θέμα που θίγεται με το παραπάνω σκίτσο είναι η αποπροσωποποίηση των ανθρωπίνων σχέσεων μέσω της τεχνολογίας. Οι σχέσεις έχουν γίνει επιφανειακές. Ο άνθρωπος μέσω της τεχνολογίας εκφράζεται με μεγαλύτερη ευκολία, ενώ όταν έρχεται σε πραγματική επαφή με τον άλλον διαπιστώνει πως όλα όσα βίωσε ανήκουν σε έναν εικονικό κόσμο. Είναι αναγκαίο οι ανθρώπινες σχέσεις να επαναπροσδιοριστούν, οι άνθρωποι να αλληλεπιδρούν σε πραγματικό περιβάλλον.

► Πώς αναλύω μια γελοιογραφία;

Τι είναι η γελοιογραφία; κάθε παράσταση/εικόνα που αποδίδεται με κωμικά στοιχεία.

Ποιος είναι ο σκοπός της; Ο σκιτσογράφος μέσω της γελοιογραφίας:

1. Εκφράζει συναισθήματα.
2. Διακωμωδεί καταστάσεις και πρόσωπα.
3. Σχολιάζει την επικαιρότητα με χιούμορ.
4. Εκφράζει την αντίθεση του με πράγματα και καταστάσεις (έμμεσος υπαινιγμός).

Ποια μπορεί να είναι τα χαρακτηριστικά μιας γελοιογραφίας;

1. Παραμορφώνονται τα στοιχεία των εικονιζόμενων προσώπων (π.χ. αλλαγή στα μεγέθη).
2. Η εικόνα και ο λόγος που είναι λιτός και περιεκτικός αλληλεπιδρούν.

Ερωτήσεις σχετικές με τις γελοιογραφίες:

1) *Ποιο είναι το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει ο σκιτσογράφος;*
2) *Ποια είναι η πρόθεση του σκιτσογράφου της γελοιογραφίας; Ταυτίζεται με αυτή του συγγραφέα του κειμένου;*
3) *Να δώσετε έναν δικό σας τίτλο στη γελοιογραφία.*

Εφαρμογή

Ποιο είναι το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει ο σκιτσογράφος; Να το αποδώσετε σε ένα κείμενο 70-100 λέξεων.

Στο γράφημα παρουσιάζεται η εξέλιξη μεγεθών απασχόλησης και ανεργίας από το 2009 έως το 2021. Ειδικότερα, παρατηρείται ότι το ποσοστό ανεργίας τον Απρίλιο του 2021 ανήλθε σε 17,0% έναντι του 15,9% τον Απρίλιο του 2020 και του 16,8% τον Μάρτιο του 2021. Επίσης, σύμφωνα με το δεύτερο γράφημα οι απασχολούμενοι ανήλθαν σε περίπου 3.700.000 άτομα σημειώνοντας μείωση σε σχέση με τον Απρίλιο του 2020 και αύξηση σε σχέση με τον Μάρτιο του 2021. Οι άνεργοι, επίσης, σημείωσαν αύξηση σε σχέση με τον Απρίλιο του 2020. Τέλος, οι εκτός εργατικού δυναμικού (δηλαδή άτομα που δεν εργάζονται, αλλά και ούτε αναζητούν εργασία) παρουσίασαν αύξηση σε σχέση με τον Απρίλιο του 2020.

Πηγή: https://www.taxheaven.gr/news/55171/sto-17-to-pososto-anergias-ton-aprilio-symfwna-me-thn-elstat

► Λ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗΣ

1. Να εντοπίσετε σε ποιο είδος δοκιμίου ανήκουν τα παρακάτω αποσπάσματα κειμένων και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Α) Μια φορά σ' ένα ελληνικό νοσοκομείο ένα παληκάρι είχε χάσει το πόδι του. Μήνυσαν στην γυναίκα του από το χωριό για να τον δει. Ξέσπασε σε λυγμούς όταν τον είδε ακρωτηριασμένο. Εκείνος περίμενε λίγο κι έπειτα της είπε ήσυχα και μετρημένα: Τώρα κλαις ένα κομμένο πόδι και δε συλλογίζεσαι πως αλλιώς θα κλαιγες για τη λευτεριά σου. Τέτοιοι είναι εκείνοι που έκαναν τον πόλεμο κατά του φασισμού και εκείνοι που πολέμησαν τους χιτλερικούς και οι άλλοι στην Κρήτη και όσοι πολεμούν τώρα […] Τέτοιοι είναι οι ήρωες και οι μάρτυρες που αποφασίζουν κάθε μέρα τη ζωή τους και φτύνουν κατάμουτρα τα αποσπάσματα των δημίων. Η 28η είναι η επέτειος που άναψε το τουφέκι στην Αλβανία. Όμως την απόφαση να πολεμήσει και να δώσει τη ζωή του για να είναι άνθρωπος σωστός και όχι ανδράποδο ενός αφέντη, την μέρα, κάθε ώρα, ο ελληνικός λαός, πολύ πριν από την 28η Οκτώβριου. Και θα εξακολουθήσει αυτός ο αγώνας, ώσπου να νιώσει βαθιά μες την ψυχή του πως ήρθε επιτέλους η ώρα της δικαιοσύνης.

(Σεφέρης)

Β) Η μόδα αλλάζει συχνά τις αξίες μιας ανθρώπινης κοινότητας και μαζί και τα κριτήρια αξιολόγησης ενός ατόμου και σύναψης διαπροσωπικών σχέσεων. Στην εποχή μας η «σικ» εμφάνιση και ο μοντέρνος τρόπος διασκέδασης και συμπεριφοράς θεωρούνται το «άλφα και το ωμέγα» για μια «ολοκληρωμένη» προσωπικότητα, ενώ οι αρχές, τα ιδανικά και τα προτερήματα του χαρακτήρα ενός ατόμου μπαίνουν σε δεύτερη μοίρα. Τελικά, σήμερα «τα ράσα κάνουν τον παπά» και, όποιος δε συμ-

μορφώνεται, καταδικάζεται σε κοινωνική απομόνωση. Από την καταδυνάστευση της μόδας, λοιπόν, υποβαθμίζεται και η ποιότητα των ανθρώπινων σχέσεων.

(Κ. Ιωακείμ, «Μόδα: οι συνέπειές της»)

2. Να εντοπίσετε ποιο από τα παρακάτω κειμενικά είδη ανήκει στο άρθρο και ποιο στην επιφυλλίδα τεκμηριώνοντας με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

Τραγωδία σε εξέλιξη

Η έρευνα, που δημοσιοποιήθηκε στις αρχές της εβδομάδας, για την κλονισμένη ψυχική υγεία των Ελλήνων εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, ήταν το επισφράγισμα της εμπειρικής παρατήρησης. Οι Βρετανοί επιστήμονες που κατέγραψαν και ανέλυσαν τα στοιχεία (στην ηλεκτρονική έκδοση της ιατρικής επιθεώρησης «The Lancet»), τιτλοφόρησαν τη δουλειά τους: «Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην υγεία: οιωνοί μιας ελληνικής τραγωδίας». Ποιοι είναι οι οιωνοί; Οι αυτοκτονίες αυξήθηκαν το 2010 κατά 25% και ακόμη πιο δραματικά φέτος σύμφωνα με το υπουργείο Υγείας: το πρώτο εξάμηνο του 2011 αυτοκτόνησαν κατά 40% περισσότεροι άνθρωποι απ' ό,τι το αντίστοιχο διάστημα του 2010. Ο αριθμός των εισαγωγών στα νοσοκομεία αυξήθηκε κατά 24%, το έιτζ εκτινάχθηκε στο 52%, (ποσοστό που συνδυάζεται με τη χρήση ναρκωτικών) κ.ο.κ.

Πριν από ένα μήνα, μια άλλη έρευνα διαπίστωνε ότι το 38% των Ευρωπαίων πολιτών πάσχει από ψυχικά ή νευρολογικά νοσήματα. «Τα ψυχικά νοσήματα είναι η μεγαλύτερη απειλή για την υγεία των Ευρωπαίων κατά τον 21ο αιώνα», αναφέρουν οι συντάκτες της μελέτης.

Οι δύο έρευνες δεν λειτουργούν αθροιστικά. Το ελληνικό πρόβλημα δεν λειτουργεί ως υποσύνολο του ευρωπαϊκού. Η ελληνική συνθήκη έχει, ξεχωριστά, τη δική της βαρύτητα.

Πώς ζούμε τον τελευταίο καιρό στη χώρα μας; Όλο και πιο δύσκολα, με τη δυσφορία να αυξάνεται και τις διεξόδους να απομακρύνονται μέσα σε έναν αυτοκαταστροφικό πυρετό. Η ισοπεδωτική λογική των κυβερνητικών μέτρων ενισχύεται από την αποκαρδιωτική εικόνα της πρωτεύουσας, μιας Αθήνας αγνώριστης, δύσοσμης, εξαχρειωμένης.

«Το σήμερα έρχεται από το χθες»

Είναι τόση η αγωνία για το σήμερα, η αβεβαιότητα για το αύριο, η απελπισία και η σύγχυση για τις προοπτικές, ώστε η ενασχόληση με το παρελθόν μοιάζει περιττή πολυτέλεια, σχεδόν ντιλεταντισμός.

Ταυτόχρονα, η διαχείριση της μνήμης, η Ιστορία, μοιάζει να είναι πια συνάρτηση των ιδεολογικών επιλογών του ατόμου, άρα υλικό ταυτόσημο με τις ατομικές «πεποιθήσεις», επομένως «δικαίωμα» ατομικό, κατασφαλισμένο «κατά πάντων», ακοινώνητο.

Έτσι, κάθε ιδεολογικό γκρουπούσκουλο έχει τη δική του ανάγνωση και ερμηνεία της Ιστορίας, κάθε κόμμα ή «παράταξη», κάθε κυβέρνηση και κάθε υπουργός Παιδείας

τη δική του συνταγή, ντιρεχτίβα, προκρούστεια λογική κατανόησης του παρελθόντος.

Όμως, ταυτόχρονα, είναι εμπειρικά βεβαιωμένο και κοινά διαπιστωμένο ότι ένα consensus ιστορικής αυτοσυνειδησίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη και λειτουργία οργανωμένου κοινού βίου, συγκροτημένης πολιτικής κοινωνίας. «Το σήμερα έρχεται από το χθες, το μέλλον αναδύεται από το παρελθόν» – η ιστορική συνείδηση καθορίζει αυτό που είναι και αυτό που μπορεί να επιδιώξει ο κάθε συγκεκριμένος λαός.[…]

3. Το παρακάτω κείμενο ανήκει στο είδος του επιστημονικού λόγου. Να καταγράψετε και να τεκμηριώσετε μέσω χωρίων τα χαρακτηριστικά του.

Η γοητεία της αντιύλης

Τον Νοέμβριο του 2010, και ύστερα από πέντε χρόνια εντατικών προσπαθειών, μια ομάδα ερευνητών στο Ευρωπαϊκό Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών –το γνωστό μας CERN– είχε ένα μεγάλο επίτευγμα: Δημιούργησε και παγίδευσε 38 άτομα αντιύλης, που επέζησαν στην μοναξιά τους δύο δέκατα του δευτερολέπτου. Δεν ήταν η πρώτη φορά, που παράγονται τεχνητά άτομα αντιύλης. Συνήθως, όμως, εξαϋλώνονται ακαριαία, επειδή έρχονται σε επαφή με τη συμβατική ύλη.

Είναι αλήθεια ότι ο απλός άνθρωπος θεωρεί την αντιύλη ως μια οντότητα εξωτική. Ίσως επειδή με την ύλη και τα υλικά πράγματα αισθάνεται δεμένος με ποικίλους τρόπους –συχνά διόλου σοφούς!– η αντιύλη φαντάζει στο μυαλό του ως η πεμπτουσία της διαφυγής και του φανταστικού. Για την επιστήμη, εντούτοις, η λέξη δεν έχει ιδιαίτερη φόρτιση, ούτε κρύβει κάποιο μυστήριο. Η συμβολή της, όμως, στη θεμελίωση της φυσικής υπήρξε πράγματι δεσπόζουσα.

Ας δούμε τα πράγματα από την αρχή. Τον κόσμο μας, τον υλικό κόσμο, συνθέτουν τα άτομα, που αποτελούνται από τα ηλεκτρόνια και έναν βαρύ πυρήνα. Δεν είναι λοιπόν «άτμητα», όπως πίστευε ο Δημόκριτος. Ο ίδιος ο πυρήνας συντίθεται από πρωτόνια και νετρόνια, ενώ τα ηλεκτρόνια διαγράφουν πολύπλοκες τροχιές και δίδουν σε κάθε άτομο τις χαρακτηριστικές του ιδιότητες.

Τους νόμους που διέπουν τον μικρόκοσμο των ατόμων –νόμους που παραβιάζουν την κοινή λογική– περιέγραψε η κβαντομηχανική, επίτευγμα διανοητικό από τα σπουδαιότερα στην ανθρώπινη ιστορία. Όταν γύρω στο 1926, ολοκληρώθηκαν οι κανόνες και οι εξισώσεις της, μια επανάσταση είχε συντελεστεί στην επιστήμη. Επανάσταση που, εκτός από το θεωρητικό μεγαλείο της, οδήγησε στη σημερινή τεχνολογική εποχή. Η κβαντομηχανική, όμως, παρουσίαζε από τη γένεσή της μια σημαντική αδυναμία: Δεν ήταν συμβατή με την Ειδική Θεωρία της Σχετικότητας, που ο Αϊνστάιν είχε συλλάβει όντας ακόμα ταπεινός υπάλληλος σε ένα γραφείο ευρεσιτεχνιών. Μια σύνθεση των δύο θεωριών ήταν αναγκαία. Σε αντίθεση με τους πολιτικούς, οι φυσικοί την αλήθεια αναζητούν στη σύνθεση των ιδεών, όχι στον κατακερματισμό τους.

Γιώργος Γραμματικάκης

ΘΕΜΑ Γ

Το **θέμα Γ** σχετίζεται με το λογοτεχνικό κείμενο και την απόδοση ερμηνευτικού σχολίου. Οι μαθητές/-τριες καλούνται να αναπτύσσουν κρίσιμα θέματα/ερωτήματα που πραγματεύεται το κείμενο αξιοποιώντας συνδυαστικά κειμενικούς δείκτες, στοιχεία συγκείμενου και να τοποθετούνται πάνω στα θέματα αυτά αναλύοντας και την προσωπική τους θέση. Η έκταση της απάντησης είναι 200-200 λέξεις.

► Πώς αξιολογείται το ερμηνευτικό σχόλιο

Το ερμηνευτικό σχόλιο που διατυπώνει ο μαθητής/-τρια αξιολογείται με άριστα τις 15 μονάδες και με βάση τρια στοιχεία:

1. κατανόηση και ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου,
2. κειμενικοί δείκτες και συγκείμενο του λογοτεχνικού κειμένου,
3. οργάνωση και γλωσσική έκφραση του ερμηνευτικού σχολίου.

Κατανόηση- ερμηνεία	**Κειμενικοί δείκτες – συγκείμενο**	**Οργάνωση – γλωσσική έκφραση**
Διερευνάται κατά πόσο ο μαθητής/-τρια έχει κατανοήσει τις ιδέες του κειμένου και αν μπορεί να τεκμηριώσει την απάντησή του με αναφορές και παραπομπές στο κείμενο.	Εξετάζεται αν ο μαθητής/-τρια έχει κατανοήσει τις επιλογές του συγγραφέα σχετικά με τους κειμενικούς δείκτες, το συγκείμενο, οργάνωση, δομή κ.λπ. αξιοποιώντας παραδείγματα από το κείμενο.	Ελέγχεται η αλληλουχία και η συνοχή της απάντησης, αν χρησιμοποιείται το κατάλληλο λεξιλόγιο και υπάρχει ακρίβεια στη χρήση των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων.

Σχετικά με τους κειμενικούς δείκτες: *Οι κειμενικοί δείκτες δε διδάσκονται αυτοτελώς, ενδιαφέρουν μόνο στον βαθμό που βοηθούν να αποδοθεί νόημα στο κείμενο. Οι αναφορές στο κείμενο ή σε συγκεκριμένους κειμενικούς δείκτες αξιολογούνται στον βαθμό που υποστηρίζουν επιτυχώς την ερμηνευτική προσέγγιση του μαθητή ή της μαθήτριας.*

► **Ενδεικτικές εκφωνήσεις του θέματος του ερμηνευτικού σχολίου:**

α. Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το ποίημα/αφήγημα κ.λπ.

β. Να σχολιάσετε εκείνο το θέμα, από όσα θέτει το κείμενο, που κρίνετε πιο σημαντικό.

γ. Ποιο είναι το ερώτημα που, κατά τη γνώμη σας, θέτει το κείμενο; Ποια είναι η απάντηση του κειμένου/ του ήρωα κ.λπ.; Ποια είναι η δική σας απάντηση;

► **ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

Η **προσέγγιση ενός λογοτεχνικού κειμένου** γίνεται μέσω:

1. της **πολλαπλής ανάγνωσης:**
   ερμηνευτικής,
   ηθικής,
   επικαιροποιημένης και
2. του **ερμηνευτικού διαλόγου.**

1. Πολλαπλή ανάγνωση: Πώς αυτή βοηθά τον μαθητή/-τρια στην προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου.

Σύμφωνα με το νέο πρόγραμμα Σπουδών ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζει ο μαθητής/-τρια πλέον ένα κείμενο δεν περιορίζεται σε μια γραμματολογική, αφηγηματική ανάλυσή του. Αυτό που ενδιαφέρει περισσότερο είναι μέσω της ανάγνωσης να μάθει να αποδέχεται την ποικιλία των εκδοχών του κειμένου. Η λογοτεχνία αντιμετωπίζεται ως «λόγος για τον κόσμο» (Τοντορόφ, 2013: 45). Ο ρόλος του αναγνώστη (μαθητή/-τριας) θεωρείται καίριος στη διαμόρφωση του νοήματος των κειμένων. Σύμφωνα με πρόσφατες αναγνωστικές θεωρίες (1970 κ.ε.) το ενδιαφέρον μετατοπίζεται από το «τι λένε τα κείμενα» στο πως αλληλεπιδρούν με τους αναγνώστες τους. (Ε. Φρυδάκη, 2003: 162).

Κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας οι μαθητές/-τριες καλούνται να προχωρήσουν σε μια:

- **ερμηνευτική ανάγνωση:** το κείμενο μπορεί να διαβαστεί με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους συνδυάζοντας τις πολιτικές, ιστορικές και κοινωνικές παραμέτρους του με αυτές του αναγνώστη. Ο μαθητής/-τρια παύει πλέον να αναζητά πίσω από το κείμενο «κρυφά» νοήματα. Τα κείμενα προσφέρονται για νέα νοήματα, νέες σχέσεις με τα πολιτικά, κοινωνικά και πολιτιστικά συμφραζόμενα. (Τζιόβας Δ. 2017: xv).

ΘΕΜΑ Δ

Το **θέμα Δ** σχετίζεται με την παραγωγή κριτικού λόγου, 300-400 λέξεων, το οποίο ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και ζητά από τους μαθητές/-τριες να αναπτύξουν τεκμηριωμένα την προσωπική τους γνώμη, τη συμφωνία τους ή τη διαφωνία τους με προβλήματα, θέσεις, στάσεις κ.ά. που θέτουν τα κείμενα (μη λογοτεχνικά) που έχουν δοθεί.

► Τι ισχύει με τα κείμενα αναφοράς

Τα κείμενα αναφοράς μπορούν να αξιοποιηθούν από τον μαθητή/-τρια (πληροφορίες, έννοιες που θέτουν κ.ά.). Αυτό, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι ο μαθητής/-τρια αντιγράφει τις ιδέες των κειμένων αναφοράς, ούτε προχωρά σε μια αυτούσια αναπαραγωγή τους. Σκοπός είναι, αφού αφομοιωθούν οι ιδέες των κειμένων, να «χρησιμοποιηθούν» δημιουργικά από τον μαθητή/-τρια για την παρουσίαση μιας ολοκληρωμένης θέσης. Με λίγα λόγια, ο μαθητής/-τρια λαμβάνει υπόψη τα κείμενα, αλλά τοποθετείται κριτικά απέναντι σε αυτά. Επομένως, τα κείμενα αυτά λειτουργούν ως ένα μέσο κινητοποίησης της σκέψης του.

► Αξιολόγηση θέματος Δ

Το θέμα Δ αξιολογείται συνολικά με 30 μονάδες και σε αυτό ελέγχονται τα παρακάτω:

Περιεχόμενο (12 μονάδες)	**Οργάνωση (10 μονάδες)**	**Γλώσσα (8 μονάδες)**
Αξιολογείται η ανταπόκριση στο επικοινωνιακό πλαίσιο, η κάλυψη των ερωτημάτων, η αξιοποίηση πληροφοριών από τα κείμενα αναφοράς, ο αριθμός των λέξεων.	Αξιολογείται η σωστή οργάνωση του κειμένου (παραγραφοποίηση, συνοχή), η λογική σειρά στην παράθεση των επιχειρημάτων, η συνεκτικότητα και η επιλογή του σωστού ύφους και γένους λόγου σε όλο το κείμενο.	Αξιολογείται η ακρίβεια στη χρήση των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων, η σωστή ορθογραφία και στίξη, η σημασιολογική ακρίβεια, το εύρος λεξιλογίου.

► Α. ΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ

► ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΜΙΛΙΑ

Χαρακτηριστικά της:

1. **Προσφώνηση:** *Αγαπητό ακροατήριο, Αγαπητοί συμμαθητές, Κυρίες και κύριοι.*
2. **Πρόλογος:** οφείλει να περιέχει τρία βασικά χαρακτηριστικά: την αφορμή της ομιλίας, την ιδιότητα του πομπού και την έκθεση του θέματος με συντομία. Παράδειγμα έναρξης προλόγου ομιλίας: *Συγκεντρωθήκαμε όλοι εδώ σήμερα με αφορμή…. Αξιοποιώντας την ευκαιρία που μου δίνεται, θα ήθελα να διατυπώσω κάποιες σκέψεις σχετικά με…*
3. **Κύριο μέρος:** επιχειρηματολογία στην οποία ο πομπός εκθέτει τις σκέψεις και τους προβληματισμούς του ή και αναφέρεται σε τρόπους επίλυσης προβλημάτων που τίθενται στον εκθεσιότιτλο. Διανθίζεται με στοιχεία προφορικότητας όπως: *θα ήθελα να τονίσω…, πιστεύω όλοι γνωρίζετε…, νομίζω θα συμφωνούσατε…*
4. **Επίλογος:** αποτελεί μια ανακεφαλαίωση των βασικών σημείων της ομιλίας και τονίζονται κάποια σημεία ιδιαίτερα. Ειδικά, αν πραγματεύεται ο πομπός δυσοίωνο θέμα μπορεί να κλείσει την ομιλία με την έκφραση ελπίδας ή ευχής. Παράδειγμα έναρξης επιλόγου ομιλίας: *Ολοκληρώνοντας την ομιλία μου θα ήθελα να σας επιστήσω την προσοχή στην ανάγκη λήψης μέτρων …*
5. **Αποφώνηση:** *Ευχαριστώ που με ακούσατε.*

► ΕΠΙΣΗΜΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Χαρακτηριστικά της:

1. **Προσφώνηση:** *Αξιότιμε κύριε…* (ιδιότητα).
2. **Πρόλογος:** περιέχει την αφορμή της επιστολής, την ιδιότητα του αποστολέα και το θέμα της επιστολής συνοπτικά. Παράδειγμα έναρξης προλόγου επιστολής: *Σκοπός της επιστολής μου είναι να σας εκθέσω τις απόψεις και τις σκέψεις μου σχετικά με… Κρίνω ότι…*
3. **Κύριο μέρος:** διατηρείται ύφος επίσημο και σοβαρό που μπορεί να διανθίζεται κάποιες φορές από α′ και β′ πληθυντικό πρόσωπο. Εκτίθενται τα επιχειρήματα, οι σκέψεις και οι προβληματισμοί του πομπού.
4. **Επίλογος:** διατυπώνονται κάποια συμπεράσματα και εκφράζεται αισιοδοξία για την επίλυση προβλημάτων. Παράδειγμα έναρξης επιλόγου της επιστολής: *Κλείνοντας την επιστολή μου θα ήθελα να σας τονίσω ότι… Ελπίζω λοιπόν ότι…*
5. **Αποφώνηση:** *Με εκτίμηση.*

Κριτήρια αξιολόγησης

▶35ο κριτήριο αξιολόγησης

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ - 4η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Σε κάθε αγώνα δρόμου ανάμεσα στον ανθρώπινο πληθυσμό και στους φυσικούς πόρους, ο χρόνος είναι εναντίον μας.
(Ά. Χάξλεϊ)

▶ ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Οι υλικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης

Καθημερινά χρησιμοποιούμε πλήθος ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών. Έχουμε σκεφτεί ποτέ τους πόρους που χρειάζονται για την κατασκευή τους και την πίεση που ασκούμε στο περιβάλλον;

07:30: Χτυπά το ξυπνητήρι που έχεις ρυθμίσει στο smartphone σου. Σύρεις μηχανικά τα δάχτυλα σου πάνω στην οθόνη αφής για snooze και επαναλαμβάνεις κάθε 5 λεπτά έως ότου καταφέρεις να σηκωθείς από το άνετο memory foam στρώμα σου.

07:46: Περπατάς ως το μπάνιο σου και ανοίγεις τα LED φώτα σου. Το έντονο, λευκό φως αντανακλά πάνω στα στιλβωμένα κεραμικά πλακάκια που επέλεξες στο αγαπημένο σου χρώμα. Βουρτσίζεις τα δόντια σου με μια φθοριούχο οδοντόκρεμα και μια ειδικά σχεδιασμένη οδοντόβουρτσα.

07:53: Ανοίγεις το ντουλάπι, βγάζεις δύο κάψουλες αλουμινίου που περιέχουν τον αγαπημένο σου espresso. Βάζεις σε λειτουργία την μηχανή του espresso. Παίρνεις από το ψυγείο ένα γυάλινο μπουκάλι γάλα για να συνοδεύσεις τον καφέ σου.

08:04: Ανοίγεις την τηλεόραση τεχνολογίας LCD για να ακούς την πρωινή ενημερωτική εκπομπή ενώ ντύνεσαι.

08:22: Μπαίνεις στο αυτοκίνητο σου, φτιαγμένο από ειδικά κράματα σιδήρου, για να σε προστατεύουν από πιθανές συγκρούσεις. Οδηγείς προς την εργασία σου.

08:50: Φτάνεις στην εργασία σου. Το πολυώροφο κτίριο γραφείων από σκυρόδεμα και χάλυβα εγγυώνται ότι ακόμη και σε μια σεισμογενή χώρα, όπως η Ελλάδα, θα αντέξει τις πιο ισχυρές δονήσεις.

09:07: Ανοίγεις τον υπολογιστή σου που πριν από λίγες εβδομάδες αναβάθμισες με έναν SSD σκληρό δίσκο και σε συνδυασμό με την πρόσφατη εγκατάσταση καλωδίων οπτικής ίνας, καταφέρνεις να συνδεθείς ταχύτατα για το πρώτο online meeting της ημέρας…

Μήπως η παραπάνω καταγραφή σας θυμίζει το ξεκίνημα και της δικής σας ημέρας; Μπορεί το ξυπνητήρι σας να είναι ηλεκτρονικό ρολόι, αντί για το smartphone σας. Ή τα φώτα στο μπάνιο σας να είναι από λαμπτήρες αλογόνου και να μετακινείστε με το μετρό αντί για το αυτοκίνητο σας. Όμως, σαν πολίτες του 21ου αιώνα, είναι βέβαιο ότι η καθημερινότητα σας περιέχει μια πλημμυρίδα προϊόντων και τεχνολογιών που διευκολύνουν, εμπλουτίζουν και προστατεύουν τη ζωή σας.

Αυτό που ίσως δεν περνά ποτέ από το μυαλό σας απολαμβάνοντας τα, είναι ο αναπάντεχος πλούτος και οι συναρπαστικές (ενίοτε τρομακτικές) ιστορίες των υλικών από τα οποία είναι φτιαγμένα. Για να ξετυλίξουμε το μίτο αυτών των ιστοριών πρέπει να θέσουμε δύο ερωτήσεις. Πρώτον, πώς παράγονται οι πρώτες ύλες που συνθέτουν τα σύγχρονα προϊόντα; Δεύτερο, τι συμβαίνει με τα προϊόντα που δεν χρησιμοποιούμε πια; Οι απαντήσεις σε αυτά κυριαρχούν ως τα πιο κρίσιμα τεχνολογικά προβλήματα στο δρόμο προς τη επόμενη τεχνολογική επανάσταση.

Η παραγωγή των υλικών και όλοι οι τρόποι που τα συνθέτουμε, σχηματίζουμε και συναρμολογούμε σε προϊόντα (από οδοντόκρεμες μέχρι αυτοκίνητα, από κινητά μέχρι δορυφόρους και από στρώματα μέχρι super-computers) γίνεται για περισσότερο από έναν αιώνα με τη κοινή προσπάθεια ανθρώπων και μηχανών που ονομάζουμε «βιομηχανία». Η βιομηχανική παραγωγή αγαθών ξεκίνησε πριν από περίπου δύο αιώνες με την 1η Βιομηχανική Επανάσταση και αυτή τη στιγμή βρισκόμαστε σε μια νέα κορύφωση της, τη Βιομηχανία 4.0 (Industry 4.0). Πρόκειται για τη μετάβαση σε μια πιο παραγωγική και αποτελεσματική λειτουργία της βιομηχανικής δραστηριότητας. […] Εξωτικά μέταλλα, ταχύτερες και ασφαλέστερες κατασκευές, εκτυπωτές 3D… Ένα μέλλον που είναι ήδη παρόν αρχίζει να αναδύεται. Παλαιότερα προϊόντα και υποδομές αποσύρονται για να δώσουν τη θέση τους στον υποσχόμενο άπειρες δυνατότητες κόσμο της Βιομηχανίας 4.0. Η κληρονομιά δύο αιώνων βιομηχανίας έχει αφήσει ήδη το αποτύπωμα της στον πλανήτη με τις πιο πλούσιες πρώτες ύλες να έχουν ήδη εξαντληθεί και το συναγερμό της κλιματικής αλλαγής να ηχεί δυνατά. Ιδού λοιπόν τι έχουμε να αντιμετωπίσουμε:

1. Να χρησιμοποιήσουμε την κληρονομιά απορριμμάτων δύο αιώνων ως δυνητικές πρώτες ύλες. Δηλαδή να ανακυκλώνουμε περισσότερα και αποδοτικότερα, γιατί οι φυσικές πρώτες ύλες γίνονται όλο και πιο δυσεύρετες.
2. Να σχεδιάζουμε προϊόντα με γνώμονα την μελλοντική επαναχρησιμοποίηση τους ή ανακύκλωση τους. Με άλλα λόγια να κάνουμε στροφή στην παραγωγή με άξονα όχι μόνο τη λειτουργικότητα ενός προϊόντος ενώ χρησιμοποιείται, αλλά και τη χρηστικότητα τους ως απορρίμματα.
3. Να αναπτύξουμε πράσινα υλικά με χαμηλότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα σε

κάθε στάδιο, από την παραγωγή έως την απόρριψη και επαναχρησιμοποίηση τους.

Μιχάλης Βαφείας, 29-10-2020, Πηγή: https://www.2045.gr/prosfata/oi-ylikes-kai-perivallontikes-prokliseis/

► ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Πηγή: εφ. *Καθημερινή*, Γιώργος Λιάλιος, 01.01.2020

► ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Μποτίλια στο πέλαγος

Τρεις βράχοι λίγα καμένα πεύκα κι ένα ρημοκλήσι
και παραπάνω
το ίδιο τοπίο αντιγραμμένο ξαναρχίζει.
τρεις βράχοι σε σχήμα πύλης, σκουριασμένοι
λίγα καμένα πεύκα, μαύρα και κίτρινα
κι ένα τετράγωνο σπιτάκι θαμμένο στον ασβέστη.
και παραπάνω ακόμη πολλές φορές
το ίδιο τοπίο ξαναρχίζει κλιμακωτά

Ως τον ορίζοντα ως τον ουρανό πού βασιλεύει.
Εδώ αράξαμε το καράβι να ματίσουμε τα σπασμένα κουπιά,
να πιούμε νερό καί να κοιμηθούμε.
Η θάλασσα που μας πίκρανε είναι βαθιά κι ανεξερεύνητη
και ξεδιπλώνει μίαν απέραντη γαλήνη.
Εδώ μέσα στα βότσαλα βρήκαμε ένα νόμισμα
και το παίξαμε στα ζάρια.
Το κέρδισε ο μικρότερος και χάθηκε.

Ξαναμπαρκάραμε με τα σπασμένα μας κουπιά.

Γ. Σεφέρης, Ποιήματα, εκδ. Ίκαρος, σελ. 57

Θέματα

Α **Ο συντάκτης του πρώτου κειμένου ολοκληρώνει το κείμενό του με αναφορά σε τρόπους αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής. Να συνοψίσετε τις απόψεις του σε ένα κείμενο 50-60 λέξεων.** (μονάδες 15)

Β.1 **Να σημειώσετε ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις σύμφωνα με το κείμενο 1.** (μονάδες 10)

- ☐ Στην καθημερινότητά μας χρησιμοποιούμε τεχνολογίες που εμπλουτίζουν τη ζωή μας.
- ☐ Δεν έχουμε φτάσει ακόμα στην κορύφωση της βιομηχανικής παραγωγής.
- ☐ Πλούσιες πρώτες ύλες εξαντλούνται με αποτέλεσμα να εγείρονται ανησυχίες για την κλιματική αλλαγή.
- ☐ Αυτό στο οποίο οφείλουμε να στρέψουμε την προσοχή μας είναι η λειτουργικότητα ενός προϊόντος ενώ χρησιμοποιείται, και όχι η χρηστικότητα τους ως απόρριμμα.
- ☐ Τα λεγόμενα «πράσινα υλικά» έχουν χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Β.2 **Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των τίτλων των κειμένων 1 και 2 ως προς το επικοινωνιακό τους αποτέλεσμα.** (μονάδες 15)

Β.3 **Να εξετάσετε προσεκτικά τις εικόνες του πολυτροπικού κειμένου 2 και να αναπτύξετε μια παράγραφο 60-70 λέξεων στην οποία θα αναφέρεστε στην πρόθεση του συντάκτη με τη χρήση των συγκεκριμένων γραφημάτων.**

(μονάδες 15)

Γ **Πώς επιλέγει να αποδώσει το φυσικό τοπίο στο κείμενο 3 ο ποιητής; Να γράψετε ένα κείμενο 100-150 λέξεων τεκμηριώνοντας την άποψή σας με αναφορά σε τρεις κειμενικούς δείκτες.** (μονάδες 15)

Δ **Διαβάζοντας τα κείμενα αναφοράς αποφασίζετε να συντάξετε μια επιστολή προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος στον οποίο θα αναφέρεστε σε τρόπους ενίσχυσης της περιβαλλοντικής μας συνείδησης. (300-350 λέξεις)** (μονάδες 30)

λεξιλόγιο (ΛΕΞΕΙΣ – ΛΕΚΤΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ – ΦΡΑΣΕΙΣ)

1. *Διαταραχή οικοσυστήματος.*
2. *Κίνδυνος για τις επερχόμενες γενεές.*
3. *Υποθήκευση του μέλλοντος.*
4. *Επιπτώσεις στην ψυχική υγεία.*
5. *Υπονόμευση οικονομικής ανάπτυξης.*
6. *Εκλογίκευση ανάπτυξης.*
7. *Ρυθμιζόμενος ανταγωνισμός.*
8. *Αειφορία – βιώσιμη ανάπτυξη.*
9. *Αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας.*
10. *Περιβαλλοντική αγωγή.*
11. *Μέτρο στην κατανάλωση – ολιγάρκεια.*
12. *Βιωματική επαφή με το περιβάλλον.*
13. *Αίσθημα ευθύνης.*
14. *Αγωνιστική δράση – εθελοντισμός.*
15. *Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση για τους κινδύνους που απειλούν τον πλανήτη.*

* Εμείς και το φυσικό περιβάλλον

Απαντήσεις

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1ο κριτήριο αξιολόγησης

ΠΑΙΔΕΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΑΓΩΓΗ

Α Το θέμα που αναλύει ο συγγραφέας σχετίζεται με τις θεμελιακές αξίες της Παιδείας. Θεωρεί πως η σημασία της παιδείας είναι καίρια τόσο για την ανάπτυξη του ατόμου ξεχωριστά όσο και για το σύνολο μιας κοινωνίας. Για αυτό, νιώθει την ανάγκη να προχωρήσει σε διευκρινίσεις για τον προσδιορισμό της. Έτσι, πιστεύει πως αυτό που απαιτείται δεν είναι αναπαραγωγή του παρελθόντος αλλά η ερμηνεία και η σωστή διαχείριση του παρόντος.

Β.1 **Λ, Σ, Σ, Σ, Λ**

Β.2 θεμελιώδεις: βασικές
κοινότοπη: συνηθισμένη
προσκόμματα: εμπόδια
επιτάσσει: επιβάλλει
μετουσιώνουν: μετατρέψουν

Β.3 Στην 3η παράγραφο του 2ου κειμένου ο συγγραφέας επιδιώκει να συγκινήσει τον αναγνώστη για τη συνειδητοποίηση του ύψιστου ρόλου του δασκάλου. Οι τρόποι με τους οποίους επιτυγχάνεται αυτό είναι οι συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές. Καταρχάς χρησιμοποιείται α΄ πληθυντικό πρόσωπο (Βιώνουμε… να επιμορφώνουμε… του μαθαίνουμε κλπ) το οποίο προσδίδει παραστατικότητα και ζωντάνια στον λόγο. Δημιουργεί ταυτόχρονα ένα κλίμα επικοινωνίας με τον αναγνώστη, ο αναγνώστης γίνεται μέτοχος όσων παρουσιάζει ο συγγραφέας. Επίσης, γίνεται χρήση της ποιητικής λειτουργίας της γλώσσας (καθαρά μάτια των παιδιών, απαραίτητη θρυαλλίδα, να πάρουν τα μυαλά φωτιά). Με τη χρήση της φορτίζεται συναισθηματικά ο αναγνώστης. Τέλος, σε διάφορα σημεία χρησιμοποιούνται σημεία στίξης. Ειδικότερα:

Η διπλή παύλα: –εκών άκων–. Παρεμβάλλονται στοιχεία απαραίτητα για να ολοκληρωθεί το νόημα της πρότασης και η σκέψη του συντάκτη.

Το θαυμαστικό: να διεξάγει αντικαπνιστικό αγώνα με το τσιγάρο στο χέρι! Προσδίδει έναν ειρωνικό τόνο στο χωρίο.

Γ Στο απόσπασμα του Ι. Κονδυλάκη παρακολουθούμε έναν έφηβο, ο οποίος υποχρεώνεται από τον πατέρα του να πάει σχολείο, αν και ο ίδιος αγαπούσε την ποιμενική ζωή. Το βασικό θέμα, κατά τη γνώμη μου, είναι η αντίδραση του νέου στον αυταρχισμό τόσο του δασκάλου όσο και του πατέρα του, προκειμένου να μάθει γράμματα. Παρατηρούμε έναν δάσκαλο του παρελθόντος ο οποίος δεν διστάζει να χρησιμοποιεί τη βία, προκειμένου να επιβληθεί. Οι **εικόνες** αποδίδουν με γλαφυρό και παραστατικό τρόπο την κατάσταση που βιώνει ο νεαρός: «ο καλόγηρος, βοηθούμενος υπό των πρωτοσκόλων… να του μετρήσει

εις τα πέλματα παρά μίαν τεσσαράκοντα». Η συμπεριφορά αυτή του δασκάλου, αλλά και του πατέρα οδηγούν τον έφηβο σε αποστροφή προς το σχολείο και γενικότερα το διάβασμα και τη μόρφωση. Οι σκέψεις του ήρωα αποδίδονται στο τέλος του αποσπάσματος με μια **σειρά από ερωτήσεις**. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται από τον συγγραφέα σε όλο το αφηγηματικό μέρος είναι η **καθαρεύουσα.**

Δ **Κειμενικός τύπος:** άρθρο

Τίτλος: Η αξία της διά βίου εκπαίδευσης

Δια βίου μάθηση και εκπαίδευση: η ανάγκη να μορφώνεται ο άνθρωπος σε όλη τη διάρκεια της ζωής του, ανάγκη για συνεχή επαφή με τη γνώση. Η μόρφωσή του δεν περιορίζεται στη βασική εκπαίδευση και τις σπουδές, αλλά επεκτείνεται και σε άλλους τομείς και σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου. Η εκπαίδευση εμπλουτίζεται με πολλούς τρόπους και δραστηριότητες.

Αξία της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης:

- Σε επαγγελματικό επίπεδο, η διά βίου μάθηση δημιουργεί νέες προοπτικές. Το άτομο αξιοποιεί τις νέες μαθησιακές εμπειρίες του, για να δημιουργήσει και παράλληλα αποκτά προσαρμοστικότητα στην αγορά εργασίας και στη ζωή, μπορεί να ανταποκριθεί στις αλλαγές που συντελούνται.
- Το άτομο αυξάνει τις γνώσεις του τις οποίες μπορεί να χρησιμοποιεί σε πολλούς τομείς της καθημερινότητάς του. Οι γνώσεις αυτές τον βοηθούν να παρακολουθεί τις εξελίξεις σε τεχνολογικό και επιστημονικό επίπεδο.
- Η δια βίου μάθηση είναι μια διαδικασία κοινωνικής δέσμευσης. Ενισχύεται η κοινωνικοποίησή μας, καθώς συνδεόμαστε με ανθρώπους από τους οποίους θέλουμε να μάθουμε.
- Η δια βίου μάθηση τροφοδοτεί τη σκέψη και το πνεύμα και οδηγεί τον άνθρωπο στην κατάκτηση της αυτογνωσίας, στην αυτοπραγμάτωση.

2ο κριτήριο αξιολόγησης

ΑΝΕΡΓΙΑ: BRAIN DRAIN - BRAIN REGAIN

Α Στο κείμενο η αρθρογράφος αναφέρεται στο ζήτημα της αναγκαιότητας επιστροφής των μυαλών στην Ελλάδα. Στο απόσπασμα επισημαίνει ότι όσοι έχουν ήδη φύγει και ζουν στο εξωτερικό με καλές συνθήκες αξιοκρατίας, κοινωνικών παροχών και καλής εργασίας δύσκολα επιστρέφουν. Το ζήτημα της επιστροφής των Ελλήνων αυτών είναι σημαντικό για την τόνωση της χώρας. Ωστόσο, η πολιτεία οφείλει να δράσει, ώστε να εξασφαλίσει ένα καλό μέλλον για τους νέους και να παραμείνουν στην Ελλάδα.

Β.1 **Σ, Σ, Λ**

Β.2 Ο συγγραφέας του πρώτου κειμένου ισχυρίζεται ότι το φαινόμενο της διαρροής εγκεφάλων λαμβάνει τεράστιες διαστάσεις. Για να πείσει τον αναγνώστη χρησιμοποιεί την επίκληση στη λογική. Χρησιμοποιεί ως μέσα πειθούς τα τεκμήρια και ειδικότερα τα

αποτελέσματα επιστημονικών ερευνών: «Η πρόσφατη έρευνα που διεξήγαγε για αυτό το θέμα η εταιρεία ICAP είναι ενδεικτική.» Επίσης, χρησιμοποιεί ωε τεκμήριο και τα στατιστικά στοιχεία: «Η πρόσφατη έρευνα που διεξήγαγε για αυτό το θέμα η εταιρεία ICAP είναι ενδεικτική.» Ο λόγος είναι κυριολεκτικός και υπάρχει σαφήνεια στην έκφραση. Η πρόθεσή του είναι να αποδείξει την ορθότητα των επιχειρημάτων του. Αυτό το πετυχαίνει, καθώς χρησιμοποιεί ποικιλία τεκμηρίων αλλά και την κατάλληλη γλώσσα.

Β.3 **α)** Η λαϊκή **παροιμία** ότι «από την Ελλάδα φεύγουν τα καλύτερα μυαλά» έχει πραγματικά μια δόση αλήθειας, διότι αρκετοί από όσους **διαλέγουν** να μεταναστεύσουν έχουν **προκόψει** στις ακαδημαϊκές σπουδές τους, **έχουν** μικρή ή μεγάλη εργασιακή εμπειρία, αλλά οι προσδοκίες τους για επαγγελματική αποκατάσταση **αναιρούνται/ καταργούνται** μόλις διαπιστώσουν την αναξιοκρατία και τη γραφειοκρατία που επικρατούν στους περισσότερους κλάδους, αν όχι σε όλους, της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας της χώρας μας.

β) Το σχήμα που κυριαρχεί είναι το ασύνδετο: η νοσταλγία, οι φίλοι… γαλάζιο. Με τη χρήση του επιδιώκεται από την αρθρογράφο να δοθεί ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο. Ο λόγος γίνεται πιο πυκνός. Ο αναγνώστης φορτίζεται συναισθηματικά. Ναι μεν υπάρχουν πολλά πράγματα στην Ελλάδα που είναι σημαντικά, αλλά δεν είναι καθοριστικά για την επιστροφή κάποιου από το εξωτερικό.

Γ Το θέμα που θίγεται στο κείμενο είναι η απαξίωση προς τους δημοσίους υπαλλήλους και το έργο τους. Από τους πρώτους κιόλας στίχους φαίνεται ότι οι «υπάλληλοι» θεωρούνται υλικά αναλώσιμα. Το ποιητικό υποκείμενο τους **παρομοιάζει** με στήλες (δηλαδή μπαταρίες) που καθώς βρίσκονται μέσα στο δοχείο (δηλαδή τα γραφεία) «εξατμίζονται» γρήγορα. Κάθε ενέργειά τους, δηλαδή, οδηγείται σε ένα τέλος. Η στάση του ποιητή απέναντι στους υπαλλήλους είναι απόλυτα απαξιωτική. Η «Πολιτεία», στην οποία αναφέρεται στην πρώτη στροφή, ως λέξη, δημιουργεί στον αναγνώστη συνειρμικά δύο **ποιητικές εικόνες**: μια εικόνα γραφειοκρατίας και ελλιπούς οργάνωσης και μια οπτική εικόνα που μπορεί να συσχετιστεί με πολιτικά πρόσωπα. **Η γλώσσα** που χρησιμοποιεί ο ποιητής για να παρουσιάσει το θέμα του είναι μια γλώσσα καθημερινή, με πεζολογικά στοιχεία που απεικονίζει τον ρεαλισμό της ποίησης του Καρυωτάκη.

Δ **Κειμενικός τύπος:** άρθρο

Τίτλος: «Λαμπροί επιστήμονες στην Ελλάδα: είδος προς εξαφάνιση…»

Πρόλογος: επικαιρικός χαρακτήρας

Α. ζητούμενο: Κριτική στην άποψη ότι ένας από τους λόγους μετανάστευσης των Ελλήνων είναι οι καλύτερες προοπτικές -ευκαιρίες που υπάρχουν στο εξωτερικό (33%) όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση.

Η παραπάνω άποψη μας βρίσκει σύμφωνους αν αναλογιστούμε και το σύνολο των παραγόντων που μας ωθούν σε μια τέτοια κατεύθυνση, φυγής, δηλαδή, στο εξωτερικό:

- Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που υπάρχουν στο εσωτερικό της Ελλάδας,
- την αναξιοκρατία και τη διαφθορά που «δένουν» τα χέρια των νέων, οι οποίοι βλέπουν τη φυγή από τη χώρα σαν σωτηρία για μια καλύτερη ζωή και για πραγματοποίηση των ονείρων τους,